

Sygn.akt III AUa 144/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwońska

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2013 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku Spółdzielni (...) w Ł.

przy udziale zainteresowanych: K. Ł., A. D., T. G., M. F., W. L., K. R., A. K., A. J., J. K. i J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji wnioskodawcy Spółdzielni (...) w Ł.

od wyroków: Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 13 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 1082/12

z dnia 13 listopada 2012r. sygn. akt VU 960/12

z dnia 7 listopada 2012r. sygn. akt VU 972/12

z dnia 6 listopada 2012r. sygn. akt VU 967/12

z dnia 20 grudnia 2012r. sygn. akt VU 1085/12

z dnia 23 listopada 2012r. sygn. akt VU 1132/12

z dnia 20 grudnia 2012r. sygn. akt VU 1088/12

z dnia 7 listopada 2012r. sygn. akt VU 970/12

z dnia 20 grudnia 2012r. sygn. akt VU 1087/12

z dnia 20 grudnia 2012r. sygn. akt VU 1134/12

I. **oddala apelacje,**

II. odstępuje od obciążania Spółdzielni (...) w Ł. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w II instancji.

III AUa 144/13

UZASADNIENIE

Zakład (...) Oddział w B. decyzjami: z 10 maja 2012r. w stosunku do K. Ł., 7 maja 2012r. w stosunku do A. D., 10 maja 2012r. w stosunku do T. G., 7 maja 2012r. w stosunku do M. F., 9 maja 2012r. w stosunku do W. L., 7 maja 2012r. w stosunku do K. R., 9 maja 2012r. w stosunku do A. K., 9 maja 2012r. w stosunku do A. J., 14 maja 2012r. w stosunku do J. K., 2 maja 2012r. w stosunku do J. S., w oparciu o art. 83 ust. 1 pkt 3 w zw. z 91 ust. 5, art. 18 ust. 1 i 2, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz. U. z 2009r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.) oraz art. 81 ust. 1, 5 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008r., nr 164, poz. 1027 ze zm.), stwierdził, że do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w/w zainteresowanych podlegających ubezpieczeniom w charakterze pracowników u płatnika składek Spółdzielni (...) w Ł. za wybrane miesiące w latach 2007 – 201, należy doliczyć wartość świadczeń udzielonych im Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

W odwołaniach od powyższych decyzji Spółdzielnia (...) w Ł. zarzuciła błędną wykładnię art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1996r. nr 70 poz. 335 ze zm.), niezastosowanie art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. nr 161, poz. 1106) oraz błędne ustalenie faktów. Wniosła o zmianę decyzji ZUS i orzeczenie, iż podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, wypadkowe, chorobowe oraz zdrowotne zainteresowanych nie obejmują świadczeń udzielonych im z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Sąd Okręgowy w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokami z 13 grudnia 2012r. (VU (...)) z 13 listopada 2012r. (VU 960/12), 7 listopada 2012r. (VU 972/12), 6 listopada 2012r. (VU 967/12), 20 grudnia 2012r. (VU (...)), 23 listopada 2012r. (VU (...)), 20 grudnia 2012r. (VU (...)), 7 listopada 2012r. (VU 970/12), 20 grudnia 2012r. (VU (...), VU (...)) oddalił odwołania (pkt I) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt II).

Sąd pierwszej instancji ustalił, iż w toku kontroli w Spółdzielni (...) w Ł., organ rentowy stwierdził, że Spółdzielnia udzielała pomocy pracownikom z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w gotówce lub w postaci bonów z okazji Ś. Wielkanocnych i Bożego Narodzenia, Dnia Spółdzielcy, a także na indywidualny wypoczynek wakacyjny. W celu uzyskania tej pomocy pracownicy nie składali wniosków i oświadczeń o dochodach na osobę w rodzinie. Pomoc przyznawano dla nich w jednakowej wysokości, uzależniając ją jedynie od rodzajów łączących ich z pracodawcą umów, okresów zatrudnienia lub pobytu na urlopie wychowawczym.

W ocenie Sądu ZUS zasadnie przyjął, że płatnik składek powinien naliczyć i opłacić składki od wypłaconych zainteresowanym świadczeń pieniężnych z ZFŚS.

Sąd pierwszej instancji odniósł się do art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz do art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, określającego, w sposób pozytywny, jakiego rodzaju przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Nie wymienia zaś ograniczeń w tym zakresie, ani wyłączeń z podstawy wymiaru składek jakichkolwiek przychodów, poza tymi, które nie są przychodami w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Do określenia takich wyłączeń zobowiązany jest minister do spraw zabezpieczenia społecznego (art. 21 w/w ustawy). Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w § 2 ust. 1 pkt 19 wskazuje zatem, że podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze

środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Działalność socjalna została zaś zdefiniowana w art. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

W oparciu o orzecznictwo i art. 8 ust. 2 w/w ustawy, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że pracodawca nie mógł wydawać środków Funduszu niezgodnie z treścią regulaminu zakładowej działalności socjalnej (ust. 2), przy zastosowaniu kryterium innego niż socjalne. Z kolei regulamin ZFŚS Spółdzielni (...) w Ł. z 2 stycznia 2002r. określał w § 6, że środki funduszu były przeznaczane, m. in. na finansowanie wypoczynku w formie dopłat do wypoczynku organizowanego przez pracowników zakładu, pomoc pieniężną lub rzeczową w formie bonów towarowych dla pracownika przyznawaną na podstawie uchwał działającego związku zawodowego. Przyznanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych było uzależnione od ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Podstawą przyznania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu był wniosek osoby uprawnionej, poparty oświadczeniem o wysokości dochodu na osobę w rodzinie (§ 10 i 11).

Zdaniem Sądu Okręgowego, analiza dowodów zgromadzonych w sprawie prowadziła do wniosku, że Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając świadczenia, nie stosowała kryterium socjalnego, Nie badała, bowiem sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej pracowników. Zainteresowani nie składali oświadczeń o sytuacji rodzinnej i majątkowej. Wartość przyznawanych świadczeń nie była zróżnicowana kwotowo, zależnie od sytuacji socjalnej pracownika. Okoliczności te potwierdzili: Prezes Spółdzielni A. Ż. (1) oraz K. M., K. P. i B. R.. Spółdzielnia nie dopełniła, zatem obowiązku z art. 8 w/w ustawy, gdyż nie badała sytuacji życiowej pracowników, ze szczególnym uwzględnieniem ich warunków rodzinnych i materialnych. Nie uwzględniała dochodu przypadającego na członka rodziny. Dlatego sporne przychody pracowników nie miały charakteru socjalnego, a stanowiły przychody będące podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz zdrowotne. Nie można było, zatem zastosować w sprawie wyłączenia z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Apelacje od powyższych wyroków wniosła Spółdzielnia (...) w Ł.. Zaskarżając orzeczenia w całości, zarzuciła im naruszenie:

1) przepisów postępowania, w tym art. 233 w zw. z art. 238 § 2 k.p.c. poprzez:

- niepełne ustalenie stanu faktycznego, w tym brak oceny uchwał i protokołów związków zawodowych, na podstawie których udzielone były świadczenia oraz zeznań świadków i prezesa zarządu, dotyczących braku konieczności składania oświadczeń majątkowych przy podziale spornych świadczeń, jak też faktu, że przyznawanie świadczeń nastąpiło na podstawie zgodnej decyzji pracodawcy oraz związku zawodowego, jak sygnatariuszy obowiązującego u płatnika składek regulaminu ZFŚS, uprawnionych do wykładni jego postanowień,

- pominięcie i nie dokonanie oceny prawnej faktów zróżnicowanego przydziału świadczeń z (...) w marcu 2007r., w oparciu o przyjęte kryterium dochodów uzyskiwanych u płatnika składek przez uprawnionych, co miało istotny wpływ na wynik niniejszego postępowania.

2) przepisów prawa materialnego:

- art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. § 6 ust. 4 i innymi regulaminu (...) i art. 20 ustawy systemowej oraz art. 81 ust. 1 z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych środkami publicznymi, poprzez błędną wykładnię przepisów i przyjęcie, że świadczenia w postaci bonów towarowych i pomocy pieniężnej z ZFŚS, udzielane zainteresowanym nie stanowią świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne, w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu §2 ust. 1 pkt. 19 w/w rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej ,

- art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w zw. z ust. §6 ust. 4 i innymi regulaminu ZFŚS poprzez błędną wykładnię przepisów i przyjęcie, że uwzględnianie sytuacji majątkowej, rodzinnej i życiowej przy przydziale świadczeń osobom uprawnionym oznacza konieczność badania indywidualnych dochodów rodziny w postaci pisemnych oświadczeń i nie zastosowanie do wyjaśniania postanowień (...), w drodze analogii, art. 241⁶ § 1 k.p.,

- art. 8 ust. 2 w/w ustawy w zw. z § 6 ust. 4 i innymi regulaminu ZFŚS, poprzez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu i uznanie, iż świadczenia udzielone zainteresowanym powinny być traktowane jako świadczenia ulgowe w rozumieniu tego przepisu,

- art. 21 w zw. z art. 86 ust. 2 pkt 2 i 87 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej i § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. z art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002r.101.926) i art. 7, 47 i 51 Konstytucji RP, poprzez uznanie prawa organu rentowego do kontrolowania zasad przydziału świadczeń z ZFŚS, przewidzianych w regulaminie (...).

Spółdzielnia (...) w Ł. wniosła o:

- zmianę zaskarżonych wyroków w całości poprzez zmianę zaskarżonych decyzji organu rentowego i orzeczenie, że podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe oraz zdrowotne nie obejmują przydzielonych zainteresowanym w latach 2007 - 2011 świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych,

- zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów postępowania, według norm przepisanych za obie instancje, gdyby nie orzeczono o kosztach, w trybie art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku postanowieniami z dnia 6 czerwca 2013r. połączył wyżej wymienione sprawy do wspólnego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje są niezasadne, gdyż Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy dokonał ustaleń stanu faktycznego, wszechstronnie rozważył i ocenił dowody zgromadzone w sprawie, respektując zasadę wskazaną w art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia oraz argumentację prawną przedstawioną przez Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniach zaskarżonych wyroków, które zostały sporządzone zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. Z ujęcia redakcyjnego tego przepisu wynika, że punktem wyjścia dla przedstawienia w pisemnych motywach wyroku materialnoprawnej koncepcji rozstrzygnięcia sprawy powinny być prawidłowo poczynione ustalenia faktyczne. Ustalenia muszą zaś odpowiadać postulatowi jasności i kategoryczności. W uzasadnieniu wyroku musi znaleźć odzwierciedlenie dokonany wybór dowodów, które stanowiły podstawę zrekonstruowanych faktów (podstawę faktyczną rozstrzygnięcia), a także wybór określonych przepisów, będących jego podstawą prawną, ustalenie w drodze wykładni ich znaczenia oraz zastosowanie norm prawnych w związku z poczynionymi ustaleniami faktycznymi. Takie stanowisko zajął także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia 2011r. (II PK 168/10, LEX nr 786375), a uzasadnienia wyroków Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie odpowiadają wyżej wskazanym wytycznym.

Niekwestionowanym było, że zainteresowani będący pracownikami Spółdzielni (...) w Ł., otrzymywali od pracodawcy w wybranych miesiącach w latach 2007 – 2011 od pracodawcy pomoc pieniężną lub rzeczową w postaci bonów towarowych z okazji Ś. Wielkanocnych, Bożego Narodzenia, Dnia Spółdzielcy, a także dopłaty do indywidualnego wypoczynku wakacyjnego z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, od wartości których spółdzielnia nie odprowadziła składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Powyższe świadczenia były przyznawane przez Spółdzielnię (...) w Ł. w ramach działalności socjalnej, zdefiniowanej art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1996r. Nr 70 poz. 335 ze zm.). Stanowiły również świadczenia ulgowe, w rozumieniu art. 8 ust. 1 w/w ustawy, zgodnie z którym przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu, czyli od spełniania tzw. kryterium socjalnego.

Spór w sprawie sprowadzał się do oceny, czy Spółdzielnia (...) w Ł. stosowała wystarczające kryteria przy podziale świadczeń z ZFŚS. W rezultacie czy były podstawy do jej zwolnienia od obowiązku ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości tych świadczeń, na mocy §2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. z 1998 r. nr 161 poz. 1106), według którego podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Tym samym regulamin powinien respektować i doprecyzować, jako *lex specialis*, zawartą w art. 8 ust. 1 w/w ustawy zasadę podziału świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników, w oparciu o analizę ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Zasadę tę powinny również uwzględniać układy zbiorowe pracy (art. 241⁶ § 1 k.p.), na które powołuje się skarżąca, gdyż stanowią one akt niższy od w/w ustawy.

W Spółdzielni (...) w Ł. obowiązywał regulamin z dnia 2 stycznia 2002r. (w aktach ZUS) i na mocy przepisu § 6 ust. 1 i 4 wskazywał, że środki funduszu były przeznaczane na dofinansowanie wypoczynku oraz pomoc pieniężną i rzeczową w formie bonów towarowych dla pracownika przyznawaną na podstawie uchwał działającego związku zawodowego. Według § 10 ust. 1 regulaminu przyznawanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych była uzależniona, zgodnie z art. 8 st. 1 w/w ustawy, od ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Z kolei według § 10 ust. 2 regulaminu podstawę do ustalenia ulgowych świadczeń stanowił średni miesięczny dochód przypadający na osobę w rodzinie, wykazany w oświadczeniu pracownika. Pracownicy zamierzający ubiegać się o świadczenia z funduszu składali oświadczenia na druku w terminie ustalonym w § 9 pkt 2 regulaminu, w którym mieli obowiązek wykazać faktyczną wysokość wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby (§10 ust. 3 regulaminu).

Sąd Okręgowy nie naruszył, zatem art. 8 ust. 1 w/w ustawy w zw. § 6 ust. 4 i in. regulaminu ZFŚS, przyjmując, że spółdzielnia była zobligowana do indywidualnego badania dochodów rodzin pracowników przy podziale świadczeń z ZFŚS.

Wbrew stanowisku apelującej spółdzielni, prawidłowa interpretacja art. 8 ust. 1 w/w ustawy nie zezwala na przyznanie przez pracodawcę świadczeń z ZFŚS pracownikom w takiej samej wysokości, z pominięciem indywidualnej analizy ich sytuacji pod kątem wskazanego w tym przepisie kryterium socjalnego. Takie przyzwolenie byłoby bowiem traktowane – jak trafnie wskazuje doktryna – jako przyznanie dodatków do wynagrodzenia. Przepis ten wyraźnie, bowiem określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. To powiązanie może oznaczać tylko jedno: im gorsza jest sytuacja osoby uprawnionej, tym wyższe powinno być świadczenie. Nakłada to na przyznających świadczenia obowiązek indywidualnej (w żadnym wypadku zbiorowej) kwalifikacji wniosków (A. Martuszewicz, Komentarz do art.8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, stan prawny 1.10.2011r.). Świadczenie ulgowe, w przeciwieństwie do pozostałych sposobów wydatkowania środków funduszu, powinno mieć zawsze indywidualnie określonego adresata, gdyż jego przyznanie uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej beneficjenta (I. S. „Nowe spojrzenie na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych” Monitor Prawa Pracy nr 6/10). Wprawdzie zbliżona sytuacja materialna i rodzinna

pracowników może prowadzić do uznania, że przyznanie im omawianych świadczeń w tej samej wysokości nie narusza art. 8 ust. 1 w/w ustawy, to jednak winna być ona rozpatrywana indywidualnie w sposób przewidziany w regulaminie. Przyznanie zaś świadczenia poza wymaganym trybem - nawet za zgodą organizacji związkowej - oznacza naruszenie przez pracodawcę regulaminu wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a tym samym naruszenie art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Taki pogląd, zaaprobowany w niniejszej sprawie wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 czerwca 2012r. (IUK 140/12, LEX nr 1211542), na gruncie analogicznego stanu faktycznego. Tym samym utrwalone zostało, wcześniej prezentowane stanowisko Sądu Najwyższego w przedmiocie konieczności indywidualnego stosowania wobec każdego pracownika kryterium socjalnego przy przyznawaniu świadczeń ulgowych z ZFŚS. Np. w wyroku z dnia 16 września 2009r., na tle podobnego, jak w niniejszej sprawie stanu faktycznego Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli wszyscy pracownicy otrzymali bony towarowe o jednakowej wartości, to bony te trzeba ocenić jako świadczenie dodatkowe pracodawcy. Wypłata bonów towarowych niemająca charakteru socjalnego jest przychodem pracownika w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tj.: Dz. U. 2010 r. Nr 51 poz. 307 ze zm.), który stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (wyrok SN z dnia 16 września 2009 r., I UK 121/2009, OSNP 2011/9-10/133). Poza tym w wyroku z dnia 25 sierpnia 2004 r., (I PK 22/03, OSNP 2005, nr 6, poz. 80) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że pracodawca, który narusza art. 8 ust. 1 w/w ustawy przez wydatkowanie środków z tego funduszu bez zachowania kryterium socjalnego, nie może powoływać się na klauzule generalne określone w art. 8 k.p. Z kolei w wyroku z dnia 20 sierpnia 2001 r. przyjął, że pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, tj. uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu (I PKN 579/00, OSNP 2003, nr 14, poz. 331). W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin, a także emerytów i rencistów. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach. Podkreślił również brak możliwości przyznawania ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady „każdemu po równo”. Doświadczenie życiowe wskazuje zarazem na niewielkie prawdopodobieństwo, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wykluczyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. Jak ma to miejsce w niniejszej sprawie. Wprawdzie pracownicy Spółdzielni (...) w Ł. pobierali wynagrodzenia w zbliżonej wysokości, to jednak ich status życiowy, rodzinny i materialny z pewnością był różny. Kształtowany był bowiem przez szereg czynników, których płatnik w ogóle nie zbadał, odnoszących się, m.in. do: liczby osób, pozostających na ich utrzymaniu, innych źródeł ich dochodów, sytuacji zawodowej małżonka, materialnego poziomu życia rodziny.

Jak wykazały zeznania świadków, K. P., K. M., B. R. oraz wyjaśnienia prezesa Spółdzielni A. Ż. (2) Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając świadczenia z ZFŚS, nie analizowała indywidualnie sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej każdego pracownika. Przyjmowano bowiem, że pracownicy otrzymywali zbliżone pobory oraz pozostawali w podobnej, trudnej sytuacji materialnej. Podział środków zależał jedynie od rodzaju umowy łączącej pracowników ze spółdzielnią, okresu ich zatrudnienia lub pobytu na urlopie wychowawczym. Spółdzielnia nie różnicowała kwot przyznawanych świadczeń. Uczyniła to wprawdzie raz, w marcu 2007r., ale w oparciu o jednostkowe i nie odpowiadające art. 8 ust. 1 w/w ustawy, kryterium dochodów. Uchwały Komisji Zakładowej (...) przy Spółdzielni Mieszkaniowej w Ł. i wyciągi z protokołów posiedzeń Komisji Zakładowej (...) przy Spółdzielni (...) w Ł., na które powołuje się apelująca, potwierdziły panującą w spółdzielni praktykę podziału świadczeń z ZFŚS w takich samych wysokościach i tendencję do nie różnicowania pracowników w tym względzie.

Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając pracownikom świadczenia ZFŚS, nie realizowała warunków, wskazanych w § 10 ust. 1 regulaminu. Zainteresowani otrzymywali świadczenia z ZFŚS w tej samej wysokości, co inni pracownicy, a przy ich podziale pominięto kryterium socjalne, o którym mowa w § 10 ust. 1 regulaminu oraz art. 8 ust. 1 w/w ustawy. Kryterium oparte na ocenie rodzaju umowy łączącej pracowników ze spółdzielnią, okresu ich zatrudnienia

lub pobytu na urlopie wychowawczym było niewystarczające w sprawie. Należy powtórzyć za Sądem Najwyższym, że wydatkowanie środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z zastosowaniem kryterium stażu pracy, bez uwzględnienia kryterium socjalnego i sprzecznie z zakładowym regulaminem świadczeń socjalnych, jest niezgodne z ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (wyrok SN z dnia 16 sierpnia 2005r., I PK 12/05, OSNP 2006/11-12/182).

Z kolei powołany przez apelującą wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008r. (II PK 74/08, OSNP 2010/7-8/88) nie jest miarodajny w sprawie, gdyż dotyczy świadczeń przyznawanych na zasadzie powszechnej dostępności bez konieczności stosowania kryterium socjalnego (imprezy integracyjne), zatem innych, niż przyznane pracownikom przez Spółdzielnię (...) w Ł.

Poza tym Spółdzielnia (...) w Ł. przyznawała pracownikom świadczenia, nie respektując wskazanego w § 10 ust. 3 regulaminu obowiązku, uprzedniego złożenia przez nich stosownego oświadczenia o faktycznej wysokości wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby. W wyżej wskazanym wyroku z dnia 20 czerwca 2012r. Sąd Najwyższy zaakcentował znaczenie przepisów regulaminu, statuujących obowiązek przyznawania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu na wniosek osoby uprawnionej, poparty jej oświadczeniem o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie. Wskazał na konieczność indywidualnej oceny każdego przypadku w trybie wynikającym z postanowień regulaminu, której nie mogą wykluczyć rozmowy i konsensus pracodawcy z przedstawicielami związków zawodowych co do przyznawania świadczeń z ZFŚS w tej samej wysokości wszystkim pracownikom, bez indywidualnego różnicowania ich sytuacji pod kątem kryterium socjalnego.

Spółdzielnia (...) w Ł. dokonała podziału świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników z naruszeniem obowiązujących postanowień regulaminu. Stąd sporne świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu świadczeń socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających z tego regulaminu. Stąd nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Skarżąca nie zastosowała kryterium socjalnego przy przyznawaniu pracownikom środków z ZFŚS. Kryterium to nie mogło być bowiem przyjęte ogólnie i opierać się jedynie na ocenie takich czynników jak, rodzaj umowy, staż pracy czy pobyt na urlopie wychowawczym. Przepisy art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych Spółdzielni (...) w Ł. wskazują bowiem, że przyznawanie tych świadczeń jest ściśle zależne od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osób uprawnionych do korzystania z Funduszu. Stąd ich podział powinna poprzedzać indywidualna ocena sytuacji osób uprawnionych pod kątem kryterium socjalnego, na podstawie oświadczeń pracowników o wysokości wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby.

Sąd Okręgowy nie naruszył art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. § 6 ust. 4 i in. regulaminu (...) i art. 20 ustawy systemowej oraz art. 81 ust. 1 z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych środkami publicznymi przyjmując, że bony towarowe i pomoc pieniężna z ZFŚS, udzielane zainteresowanym nie stanowiły świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne, w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt. 19 w/w rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej. Pominięcie przez skarżącą kryterium socjalnego przy przyznawaniu pracownikom świadczeń z ZFŚS, prowadziło do uznania, że świadczenia te stanowiły przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j.: Dz. U. 2010 r. Nr 51 poz. 307 ze zm.), będący podstawą wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w zw. z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe oraz art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). Nie było zatem podstaw do zastosowania w sprawie zwolnienia, wskazanego w §2 ust. 1 pkt

19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Spółdzielnia (...) w Ł. miała zatem obowiązek ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości przedmiotowych świadczeń.

Poza tym niezasadny był zarzut Spółdzielni naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 21 w zw. z art. 86 ust. 2 pkt 2 i 87 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej, § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. z art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002r. nr 101 poz. 926) oraz art. 7, 47 i 51 Konstytucji RP. Wbrew stanowisku skarżącej, organ rentowy dysponował prawem kontroli spółdzielni pod względem prawidłowości zastosowania przez nią kryterium socjalnego przy podziale świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników, tj. pod kątem realizacji warunków z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a w rezultacie podstaw do zwolnienia od obowiązku ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości tych świadczeń, na mocy § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (art. 86 ust. 1 ustawy systemowej). Zakres tej kontroli mieścił się w ramach oceny prawidłowości i rzetelności obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania zobowiązany jest Zakład (art. 86 ust. 2 tej ustawy). Przepis art. 87 ust. 1 w/w ustawy zezwalał inspektorowi kontroli zakładu m.in. na badanie wszelkich ksiąg, dokumentów finansowo – księgowych i osobowych oraz innych nośników informacji związanych z zakresem kontroli. Wobec tego mógł on mieć dostęp również do danych osobowych pracowników spółdzielni i ich rodzin. Organ rentowy był zatem uprawniony do przetwarzania danych osobowych pracowników spółdzielni i ich rodzin, gdyż było to niezbędne do realizacji uprawnień kontrolnych wynikających z przepisów ustawy systemowej, na co także zezwala art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych. Nie naruszył przy tym konstytucyjnych granic ochrony prywatności obywatela i jego autonomii informacyjnej (art. 47 i 51 Konstytucji RP).

Wobec powyższego na mocy art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku.

Poza tym zasadnym było odstąpienie, na podstawie art. 102 k.p.c., od obciążania odwołującej Spółdzielni (...) w Ł. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję. Zgodnie z tym przepisem w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Przy ocenie przesłanek, wskazanych w powyższym przepisie Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę szczególny charakter sprawy i fakt, że jest ona jedną z wielu tożsamyh spraw, w których stroną jest Spółdzielnia (...) w Ł.. Oznacza to, że nakład pracy pełnomocnika organu rentowego był niewielki, bowiem sprowadzał się do jednorazowego opracowania stanu faktycznego sprawy i jej argumentacji prawnej jeszcze na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji oraz do jednorazowego stawiennictwa pełnomocnika ZUS na krótką rozprawę przed Sądem Apelacyjnym. Obciążenie spółdzielni w Ł. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję było zatem nieuzasadnione.